

MIHAI EMINESCU

Deschiderea CH a Bibliotecii Naționale a României

EMLINESCU, Mihai

Bileșă, Mihai Eminescu ; oasă cărțig de Iacovin Prieob. — București :

Cărțile 2000, 2014

Colecție : Bileșă-Luminoză din biblioteca Grădinișului Dionis.

Față universită ; Cosenas ; Geniu pustiu ; Aur, mărire și amor

ISBN 978-973-104-218-1

I. Pricop, Iacovin

851.132.1-38

Proză

în căutarea fantasiei

la o lectură critică

Florin biobibliografie

Referințe critice

**Făt-Frumos din lacrimă. Sărmanul Dionis.
La aniversară. Cezara. Geniu pustiu. Aur, mărire și amor**

La aniversară	Dosar critic de Lucian Pricop
Cezara
Geniu pustiu
Poiesis
Aur, mărire și amor
Pălăritorii de bani

• ISBN: 978-973-104-218-1; 021333.00.30

• Tel: 021-2048-0558.021.363

• www.cartex.ro

• e-mail: comenzi@cartex.ro

• O.T. A.C.B. 184, București

EDITURA CARTEX 2000

București, 2014

ÎN CĂUTAREA FANTASTICULUI
– PROLEGOMENE LA O LECTURĂ CRITICĂ
A PROZEI POETICE –

<i>În căutarea fantasticului. Prolegomene la o lectură critică a prozei poetice</i> (Lucian Pricop)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	21
<i>Referințe critice</i>	23
Făt-Frumos din lacrimă	43
Sărmanul Dionis	61
La aniversară	97
Cezara	102
Geniu pustiu	133
Poesis	203
Aur, mărire și amor	206
Falsificatorii de bani	213

Textul începe cu invitație la meditație prin vîncerea personajului-narrator, meditație asupra relativității spațiului și a timpului. Spațiul este o construcție subiectivă căci, în condițiile conservării proporțiilor dintre obiecte, dimensiunea lor reală nu mai are vreo importanță. O altă temă favorizată în dezbaterea filosofică este motivul lumii ca vis. Dacă lumea nu este decât un vis al sufleului nostru, atunci nu există în mod obiectiv nici timpul și nici spațiul, ele fiind

* Vasile G. Morțun (1860-1919) a fost o figură marcantă a lumii românești antebelicice. S-a remarcat ca unul dintre animatorii mișcării culturale din România secolului al XIX-lea. A alcătuit o primă ediție a scrierilor lui Mihai Eminescu, intitulată *Proză și versuri* (1890) și a pregătit întâia ediție a operei lui Ion Creangă (*Amintiri din copilărie și anedote*, în 1882).

FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ

În vremea veche, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu erau decât în germanii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pământului, – în vremea veche trăia un împărat întunecat și gânditor ca miazănoaptea și avea o împărăteasă Tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cincizeci de ani de când împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba de sânge. Cincizeci de ani, și numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrânit, slăbit de lupte și suferințe – împărat ce-n viață lui nu râsese niciodată, care nu zâmbea nici la cântecul nevinovat al copilului, nici la surâsul plin de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrâne și glumețe a ostașilor înălbite în bătălie și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n-a vea cui să lase moștenirea urei lui. Trist se scula din patul împărătesc, de lângă împărăteasa Tânără – pat aurit, însă pustiu și nebinecuvântat – trist mergea la război cu inima neîmblânzită; și împărăteasa sa, rămasă singură, plângea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei. Părul ei cel galben ca aurul cel mai frumos cădea pe sânii ei albi și rotunzi – și din ochii ei albaștri și mari curgeau șiroaie de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor și vine albastre se trăgeau pe față ei albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră a unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candele fumegânde, icoana îmbrăcată în argint a Maicii durerilor. Înduplecată de rugăciunile împărătesei îngenuncheate, pleoapele icoanei reci se

umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată măreața ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purceșe îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă, și împărăteasa făcu un ficioar alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunei.

Împăratul surâse, soarele surâse și el în înfocata lui împărătie, chiar stătu pe loc, încât trei zile n-a fost noapte, ci numai se-nin și veselie; vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta cerului.

Și-i puse mama numele: Făt-Frumos din lacrimă.

Și crescă și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într-o lună cât alții într-un an.

Când era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse-n două. Atunci puse să-i facă altul mai greu, îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunei; căzând din nori, nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeșă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgele rupte de la gâturile fetelor dem-părați, își puse-n brâul verde un fluier de doine și altul de hore și, când era soarele de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă și-n toiul lui de voinic.

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece norii, de cădea departe tot cale de-o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-i cântecele, apele-și ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele își turburau adâncul, ca să-și azvârle afară undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cânta ca dânsul când vor șopti văilor și florilor.

Râurile se ciorăiau mai în jos de brâiele melancolicelor stânce, învățau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii, ce stau amuțiti pe creștetele seci și sure a stâncelor nalte, învățau de la el tipătul cel plâns al jelei.

Steteau toate uimite pe când trecea păstorașul împărat, doi-nind și horind; ochii cei negri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor; și-n piepturile păstorilor tineri, răzimați c-un cot de-o

stâncă și c-o mână pe bătă, încolțea un dor mai adânc, mai în-tunecos, mai mare – dorul voiniciei.

Toate steteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmă-rind cu cântecul dorul inimii lui, și cu ochii buzduganul, ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Când era-nspre sara zilei a treia, buzduganul, căzând, se izbi de o poartă de aramă și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. Luna răsărise dintre munți și se oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul cerului. În fundul lui se vedea scăpind, de limpede ce era, un nisip de aur; iar în mijlocul lui, pe o insulă de smarand, încurjat de un crâng de arbori verzi și stufoși, se ridică un mândru palat de o marmură ca laptele, lucie și albă – atât de lucie, încât în ziduri răsfrâangea ca-ntr-o oglindă de argint: dumbravă și luncă, lac și țărmuri. O lună aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lângă poartă; și-n aerul cel curat al serei tremurau din palat cântece mândre și senine. Făt-Frumos se sui-n lună și, văslind, ajunse până la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, el văzu în boltele scărilor candelabre cu sute de brațe, și-n fiecare braț ardea câte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala era înaltă, susținută de stâlpi și de arcuri, toate de aur, iar în mijlocul ei stătea o mândră masă, acoperită cu alb, talgerele toate săpate din câte-un singur mărgăritar mare; iar boierii ce sedea la masă în haine aurite, pe scaune de catifea roșie, erau frumoși ca zilele tinereții și voioși ca horele. Dar mai ales unul din ei, cu fruntea-ntr-un cerc de aur, bătut cu diamante, și cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopti de vară. Dar mai mândru era Făt-Frumos.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos! zise împăratul; am auzit de tine, da' de văzut nu te-am văzut.

– Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

– Ba n-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeuna m-am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine-oi spune lăutarilor să zică și cuparilor să împlete cupele cu vin și-om legă frătie de cruce pe cât om fi și-om trăi.

– Si se sărută feciorii de-mpărați în urările boierilor, și băură, și se sfătuiră.

– Zise împăratul lui Făt-Frumos:

– De cinc-n lume te temi tu mai mult?

— De nime-n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

— Eu iar de nime, afară de Dumnezeu și de Mama-pădurilor. O babă bătrână și urâtă, care îmblă prin împărăția mea de mâna cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătălie, dar n-am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la-nvoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecilea din copiii supușilor mei. Si azi vine ca să-și ieie birul.

Când sună miazănoaptea, fețele mesenilor se posomorâră; căci pe miazănoapte călare, cu aripi vântoase, cu față zbârcită ca o stâncă buhavă și scobită de păraie, c-o pădure-n loc de păr, urla prin aerul cernit Mama-pădurilor cea nebună. Ochii ei – două nopți turburi, gura ei – un hău căscat, dinții ei – siruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc și o trânti cu toată puterea într-o piuă mare de piatră; peste piuă prăvăli o bucată de stâncă, pe care-o legă din toate părțile cu șepte lanțuri de fier. Înăuntru baba șuiera și se smulgea ca vântul încis, dar nu-i folosea nimica.

Veni iar la ospăt; când prin bolțile ferestrelor, la lumina lunei, văzură două dealuri lungi de apă. Ce era? Mama-pădurilor, neputând să iasă, trecea peste ape cu piuă cu tot și-i brăzda fața în două dealuri. Si fugă mereu, o stâncă de piatră îndrăcită, ru-pându-și cale prin păduri, brăzdând pământul cu dără lungă, până se făcu nevăzută în depărtarea nopții.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi, luându-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dâra trasă de piuă, până ce ajunse lângă casă frumoasă, albă, care steclea la lumina lunei în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi și luminau albăstre, roșie-nchise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumină și un cântec nesfârșit, încet, dulce, ieșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lângă prispă steteau două butii cu apă, iar pe prispă torcea o fată frumoasă. Haina ei albă și lungă părea un nor de raze și umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe când o cunună de mărgăritărele era aşezată pe fruntea ei netedă. Luminată de razele lunei, ea părea muiată într-un aer de aur. Degetele ei ca din ceară albă torceau dintr-o furcă de aur și dintr-un fuior de o lână ca argintul torcea un fir de o

mătase albă, subțire, strălucită, ce semăna mai mult cu o viață rază de lună, ce cutreiera aerul, decât a fir de tort.

La zgometul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata-și ridică ochii albaștri ca undele lacului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochii limpezi și pe jumătate închiși, cât e de mult de când te-am visat... Pe când degetele mele torceau un fir, gândurile mele torceau un vis, un vis frumos, în care eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți ţes o haină urzită în descântece, bătută-n fericire; s-o porță... să te iubești cu mine. Din tortul meu ți-aș face o haină, din zilele mele, o viață plină de desmierdări.

Astfel, cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mâna și surca căzu alături de ea. Ea se sculă și, ca rușinată de cele ce zise, mâinile ei spânzurau în jos ca la un copil vinovat și ochii ei mari se plecară. El se apropiu de ea, c-o mâna îi cuprinse mijlocul, iar cu cealaltă îi desmierdă încet fruntea și părul și-i șopti:

— Ce frumoasă ești tu, ce dragă-mi ești! A cui ești tu, fata mea?

— A Mamei-pădurilor, răspunse ea suspinând; mă vei iubi tu acuma, când știi a cui sunt? Ea încunjură cu amândouă brațele ei goale grumazul lui și se uită lung la el, în ochii lui.

— Ce-mi pasă a cui ești, zise el, destul că te iubesc.

— Dacă mă iubești, să fugim atuncea, zise ea lipindu-se mai tare de pieptul lui; dacă te-ar găsi mama, ea te-ar omori, și dac-ai muri tu, eu aş nebuni ori aş muri și eu.

— N-aibi frică, zise el zâmbind și desfăcându-se din brațele ei. Unde-i mumă-ta?

— De când a venit se zbuciumă în piua în care-ai încuiat-o tu și roade cu colții la lanțurile ce-o închid.

— Ce-mi pasă! zise el răpezindu-se să vadă unde-i.

— Făt-Frumos, zise fata, și două lacrimi mari străluciră în ochii ei, nu te duce încă! Să te-nvăț eu ce să facem ca să îngingi tu pe mama. Vezi tu buțile aste două? Una-i cu apă, alta cu putere. Să le mutăm una în locul alteia. Mama, când se luptă cu vrăjmașii ei, strigă când obosește: „Stăi, să mai bem câte-oleacă de apă!“ Apoi ea bea putere, în vreme ce dușmanul ei numai apă. De aceea noi le mutăm din loc: ea nu va ști și va bea numai apă în vremea luptei cu tine.

Precum au zis, aşa au și făcut.

El se răpezi după casă.

— Ce faci, babă? strigă el.